

دانشگاه تهران
دانشکده مدیریت

عنوان :

**ارائه و تبیین مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت :
مطالعه‌ی موردی دانشگاه تهران**

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر علی اکبر فرهنگی

اساتید مشاور :

جناب آقای دکتر محمدسعید تسلیمی

جناب آقای دکتر حسن عابدی جعفری

اساتید داور :

جناب آقای دکتر قاسم انصاری رنانی

جناب آقای دکتر سید رضا سیدجوادین

پژوهشگر :

عباس علی رستگار

پایان نامه برای دریافت درجه دکتری

در رشته

مدیریت گرایش رفتار سازمانی

تیر ۱۳۸۵

Presenging of Motivated Model Based on Emploeyess Spritual

– a Case Study

Ali Akbar Farhangi, Ph. d

Abbas Ali Rastgar, Ph.d. Condidate

Motivation at work is multiside phenomenon which can not to evalute it by a same variable, directly.

Motivation at work concerning internal and external variables which determining, initiation, form, direction, intensity and duration of work's form.

Futhermore, personnel motivation for work results from complexity of individual personalities, nature of work and work environment charastristies.

Although, several and different theories have been offered for explication, justification, explanation and control of different aspect of the motivation process, but most of the theories are not adeuqated enough to cover all humanity existential aspects and they do not offering theorical comprehensive framework which can motivated employees to perform their duties.

In this paper an attempt has been made to formulate a relatively comprehensive model on employees motivation with individual existential aspects of living, social, mental, spritual in an organization, that derigning as “Motivated model based on employees spritual”.

This model has quadruple dimensions : Superpersonal, intrapersonal, interpersonal, exopersonal with their indicatives which resulting should be “spirituality”.

On the other hand, “spirituality” defined by a humanity quadruple relationship; connections with God, self – relation, interaction with others and interaction with environment, which all concerning with humankind existential aspects, idest cope with, Superpersonal to spiritual aspect, intrapersonal to mental aspect, intrapersonal to social aspect, exopersonal to living aspect.

Furthermore, these quadruple communicativeness led to meaningful action, goal – oriented action, self actualization at work and integration in the work environment and Ultimately, all motivated employees to perform their work.

Key Words : Spirituality, Meta – religion spirituality, Motivation, Meta – Motivation, Superpersonal relationship, Intrapersonal relationship, Interpersonal relationship, Exopersonal relationship

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول : کلیات	
۱.....	مقدمه
۲.....	مسأله‌ی اصلی تحقیق
۲.....	تشریح و بیان موضوع
۶.....	ضرورت و اهمیت تحقیق
۷.....	اهداف و نتایج اساسی از انجام تحقیق
۸.....	سابقه‌ی تحقیقات و مطالعات انجام شده
۱۳.....	فرضیه‌های تحقیق
۱۵.....	روش‌شناسی تحقیق
۱۵.....	نوع تحقیق
۱۶.....	ابزار گردآوری داده‌ها
۱۶.....	روش گردآوری داده‌ها
۱۶.....	جامعه‌ی آماری
۱۶.....	روش نمونه‌گیری
۱۷.....	تعیین حجم نمونه
۱۷.....	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۸.....	قلمرو تحقیق
۱۸.....	قلمرو موضوعی تحقیق
۱۸.....	قلمرو مکانی تحقیق
۱۸.....	قلمرو زمانی تحقیق
۱۸.....	محدودیت‌های تحقیق
۱۸.....	محدودیت‌های موضوعی

محدودیت‌های عمومی	۲۰
تعریف واژگان و اصطلاحات تخصصی تحقیق	۲۱
 فصل دوم: ادبیات موضوع معنویت در سازمان: «مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت سازمان»	
بخش اول: دیباچه	۲۵
گرایش و علاقه‌مندی روزافزون مطالعه‌ی معنویت در سازمان‌ها	۲۶
۱- دانشگاه‌ها و مراکز آکادمیک	۲۶
۲- کتب و مجلات و کنفرانس‌ها	۲۷
۳- اقدامات عملی	۳۰
اهمیت و نیاز مطالعه‌ی معنویت در سازمان	۳۳
بخش دوم: معنویت	۴۰
تعریف معنویت	۴۲
تعریف معنویت بر اساس یافته‌های تجربی	۴۷
دین و معنویت	۴۹
معنویت در ادیان	۵۰
فرق دین و معنویت	۵۳
جهت‌گیری‌های دینی و معنوی	۵۷
معنویت در عصر جدید	۶۲
گوهر دین: معنویت فرادینی	۶۴
معنویت و عرفان	۶۶
معنویت و اخلاق	۷۰
معنویت و روان‌شناسی	۷۵
بخش سوم: معنویت در کار و سازمان	۸۰
تعریف معنویت در کار و سازمان	۸۱

گرایش‌های دینی و معنوی در کار و سازمان.....	۹۴
پیش‌فرض‌های معنویت در کار.....	۹۹
ویژگی‌های معنویت در کار و محیط کار.....	۱۰۱
سطوح معنویت در سازمان.....	۱۰۴
بخش چهارم: انگیزش کارکنان و مباحث پیرامون آن.....	۱۱۲
از روان‌شناسی معنویت‌زدا تا روان‌شناسی معنویت‌گرا.....	۱۱۳
روان‌شناسی پیش‌علمی: روان‌شناسی آمیخته با معنویت.....	۱۱۳
روان‌شناسی علمی: روان‌شناسی معنویت‌زدا.....	۱۱۹
از مکاتب روان‌شناسی معنویت‌زدا تا مکاتب روان‌شناسی معنویت‌گرا (چرخش پارادایمی).....	۱۲۲
۱. روان‌شناسی رفتار گرایی شناختی.....	۱۲۲
۲. روان‌کاوی یا روان‌پویشی.....	۱۲۳
۳. روان‌شناسی انسان‌گرا.....	۱۲۵
● روان‌شناسی کمال.....	۱۲۷
● روان‌شناسی فراشخصی.....	۱۲۹
انگیزش.....	۱۳۳
رویکرد فلسفی به انگیزش.....	۱۳۳
تعریف انگیزش.....	۱۳۴
انگیزش بیرونی و انگیزش درونی.....	۱۳۵
فراانگیزش و فرانیازها.....	۱۳۷
مروری کوتاه بر نظریه‌های انگیزش در کار.....	۱۴۴
۱. نظریه‌های مبتنی بر ویژگی‌های فردی و شغلی.....	۱۴۵
۲. نظریه‌های مبتنی بر پرورش و گسترش شناختی انگیزش.....	۱۴۶
۳. نظریه‌های مبتنی بر نتایج و پیامد عمل.....	۱۴۷

توجیه مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت کارکنان.....	۱۴۷
بخش پنجم : مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت.....	۱۵۲
بررسی مدل‌های انگیزش انسان‌گرا (مدل‌های کمال‌گرا و فراشخصی).....	۱۵۳
مدل انگیزشی آلپورت.....	۱۵۵
مدل انگیزشی راجرز.....	۱۵۶
مدل انگیزشی فروم.....	۱۵۷
مدل انگیزشی مزلو.....	۱۵۹
مدل انگیزشی یونگ.....	۱۶۰
مدل انگیزشی فرانکل.....	۱۶۲
مدل انگیزشی پرلز.....	۱۶۲
مدل انگیزشی روانی معنوی ویلبر.....	۱۶۳
مدل انگیزشی روانی معنوی رُوان.....	۱۶۵
مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت.....	۱۶۷
پیش‌فرض‌های مدل.....	۱۶۷
تشریح و تبیین مدل.....	۱۷۵
I. ارتباط فرافردی : ارتباط فرد با خدا (نیروی برتر).....	۱۷۷
- خدا یا نیروی برتر.....	۱۷۸
- خدا.....	۱۸۱
- نشان‌گرهای ارتباط فرافردی.....	۱۸۴
۱. ارتباط انسان با خدا به گونه‌ی ارتباط همه‌خدایی.....	۱۸۶
۲. ارتباط انسان با خدا به گونه‌ی ارتباط همه در خدایی.....	۱۸۸
۳. ارتباط انسان با خدا به گونه‌ی ارتباط کارگزاری خدا.....	۱۸۸
۴. ارتباط انسان با خدا به گونه‌ی ارتباط تعاملی با خدا.....	۱۹۰
II. ارتباط درون فردی : ارتباط انسان با خویشتن.....	۱۹۳

۱۹۵.....	- خود
۱۹۶.....	- روش‌شناسی خود
۱۹۷.....	- تعاریف و تعابیر گوناگون از خود
۲۰۱.....	- مفهوم از خود
۲۰۴.....	- نشان‌گرهای ارتباط درون فردی
۲۰۴.....	۱. خود بودن
۲۰۵.....	۲. خود را بودن
۲۰۶.....	۳. خود را کاویدن
۲۰۶.....	۴. خود حرمتی (عزت نفس)
۲۰۷.....	۵. خود را دگرگون کردن
۲۰۷.....	۶. خود را شناختن
۲۰۹.....	III. ارتباط میان فردی : ارتباط فرد با دیگر انسان‌ها
۲۱۵.....	- نشان‌گرهای ارتباط میان فردی
۲۱۵.....	۱. ارتباط فرد با همکارانش
۲۱۷.....	۲. ارتباط فرد با گروه‌ها
۲۲۰.....	۳. ارتباط فرد با سازمان و سازمان غیررسمی
۲۲۳.....	IV. ارتباط برون فردی : ارتباط فرد با محیط کاری و طبیعی
۲۲۳.....	- نشان‌گرهای ارتباط برون فردی
۲۲۵.....	۱. از استیلای محیط طبیعی بر فرد تا استیلای فرد بر محیط طبیعی
۲۳۴.....	۲. همزیستی فرد با محیط طبیعی : پارادایم معنوی ارتباط انسان با محیط
۲۳۴.....	● فرضیه‌ی گایا
۲۳۵.....	● بوم‌شناسی ژرفانگر - همزیستی مسالمت‌آمیز با محیط طبیعی
۲۴۲.....	VI. متغیرهای میانجی معنویت و انگیزش در کار
۲۴۴.....	کار بامعنا و کار هدفمند

۲۵۰.....	معنایابی با درک هدفمندی در کار.....
۲۵۲.....	احساس به هم پیوستگی در محیط کار.....
۲۵۷.....	۷. انگیزش در کار.....
۲۵۷.....	الگوی منطقی - اقتصادی.....
۲۵۷.....	الگوی اجتماعی.....
۲۵۸.....	الگوی خودشکوفایی.....
۲۵۸.....	الگوی پیچیده.....
۲۵۹.....	فرایند انگیزش در کار.....
۲۶۰.....	انگیزش در کار مبتنی بر ارتباط چهارگانه.....
۲۶۱.....	انگیزش معنویت‌گرا: جان آفرینی، حال آفرینی، خود آفرینی و کارآفرینی.....

فصل سوم: روش‌شناسی تحقیق

۲۶۸.....	نوع تحقیق.....
۲۶۹.....	روش تحقیق.....
۲۷۲.....	مدل مفهومی تحقیق.....
۲۷۵.....	سطوح، کانون و واحد تجزیه و تحلیل تحقیق.....
۲۷۵.....	سطح تجزیه و تحلیل.....
۲۷۵.....	کانون تجزیه و تحلیل.....
۲۷۵.....	واحد تجزیه و تحلیل.....
۲۷۸.....	جامعه آماری و نمونه آماری و روش نمونه‌گیری.....
۲۷۸.....	دلیل انتخاب جامعه‌ی آماری.....
۲۷۹.....	روش نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه.....
۲۸۱.....	روش جمع‌آوری داده‌ها.....
۲۸۱.....	پرسشنامه‌ی تحقیق.....

۲۸۶.....	روایی و پایایی ابزار تحقیق.....
۲۸۹.....	روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌های آماری.....
۲۹۰.....	۱. روش تحلیل مسیر.....
۲۹۵.....	نحوه ارتباط متغیرها در مدل تحلیل مسیر.....
۲۹۵.....	روش‌های برآورد مدل (محاسبه ضرایب مسیر).....
۲۹۷.....	شاخص‌های متناسب با برازش مدل.....
۲۹۹.....	آزمون کولموگراف – اسمیرنوف (K-S).....
۲۹۹.....	۲. تحلیل عاملی.....
۳۰۱.....	تحلیل عاملی تأییدی.....
۳۰۲.....	مراحل اجرای روش‌های تأییدی.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

۳۰۸.....	بخش اول: آمار توصیفی جمعیت‌شناختی.....
۳۰۹.....	۱-۱) جنسیت نمونه‌ی مورد مطالعه تحقیق.....
۳۱۰.....	۱-۲) سن نمونه‌ی مورد مطالعه.....
۳۱۱.....	۱-۳) وضعیت تأهل نمونه‌ی مورد مطالعه.....
۳۱۳.....	۱-۴) وضعیت استخدامی کارکنان نمونه‌ی مورد مطالعه.....
۳۱۴.....	۱-۵) وضعیت مذهبی در نمونه‌ی مورد مطالعه.....
۳۱۶.....	۱-۶) وضعیت سابقه‌ی خدمت نمونه‌ی مورد مطالعه.....
۳۱۷.....	۱-۷) وضعیت رتبه‌ی اساتید در نمونه‌ی مورد مطالعه.....
۳۱۹.....	۱-۸) عضویت یا فعالیت در سازمان‌های غیررسمی در نمونه‌ی مورد مطالعه.....
۳۲۰.....	۱-۹) خدمت در دانشکده یا مراکز علمی نمونه‌ی مورد مطالعه.....
	بخش دوم: تحلیل عاملی تأییدی شاخص‌های مورد مطالعه‌ی مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت
۳۲۳.....	کارکنان.....

۲-۱) بررسی و تجزیه و تحلیل مقادیر استاندارد شده‌ی شاخص‌ها و نشانگرهای مدل اولیه‌ی تحقیق در تحلیل عاملی تأییدی.....	۳۲۵
نتیجه‌گیری.....	۳۴۰
۲-۲) بررسی پیشنهادهای اصلاحی نرم‌افزار لیزرل درباره‌ی مدل اولیه در تحلیل عاملی تأییدی.....	۳۴۲
۲-۳) بررسی و تجزیه و تحلیل مقادیر استاندارد شده‌ی شاخص‌ها و نشانگرهای مدل نهایی تحقیق.....	۳۴۷
نتیجه‌گیری.....	۳۶۴
بخش سوم : آزمون فرض نرمال بودن سازه‌های تحقیق.....	۳۶۷
آزمون فرض نرمال بودن ۲۴ فرضیه‌ی تحقیق.....	۳۶۸-۳۹۸
بخش چهارم : فرض خطی بودن سازه‌های مورد مطالعه‌ی مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت کارکنان دانشگاه تهران.....	۳۹۹-۴۰۹
بخش پنجم : بررسی و تجزیه و تحلیل معادلات ساختاری در تحلیل مسیر مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت.....	۴۱۰
۵-۱) بررسی و تجزیه و تحلیل معادلات ساختاری در تحلیل مسیر متغیرهای بیرونی، میانجی و درونی مدل اولیه‌ی تحقیق.....	۴۱۱
۵-۲) بررسی پیشنهادهای اصلاحی نرم‌افزار لیزرل درباره‌ی مسیر و رابطه‌ی بین متغیرهای میانجی، متغیرهای بیرونی و متغیر درونی در مدل اولیه‌ی تحقیق.....	۴۲۳
۵-۳) بررسی و تجزیه و تحلیل معادلات ساختاری در تحلیل مسیر متغیرهای بیرونی، میانجی و درونی مدل نهایی تحقیق.....	۴۳۰-۴۳۸
بخش ششم : آزمون فرضیه‌های تحقیق.....	۴۴۲
آزمون فرضیه‌های ۱-۲۴.....	۴۴۳-۴۶۶

فصل پنجم: خلاصه، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۴۶۸.....	خلاصه و نتیجه‌گیری فصل اول.....
۴۷۰.....	خلاصه و نتیجه‌گیری فصل دوم.....
۴۷۸.....	خلاصه و نتیجه‌گیری فصل سوم.....
۴۸۰.....	خلاصه و نتیجه‌گیری فصل چهارم.....
۴۸۰.....	بخش اول: آمار توصیفی جمعیت‌شناختی.....
۴۸۲.....	بخش دوم: تحلیل عاملی تأییدی شاخص‌های مورد مطالعه‌ی مدل تحقیق.....
۴۸۸.....	بخش سوم: فرض نرمال بودن سازه‌های تحقیق.....
۴۸۸.....	بخش چهارم: فرض خطی بودن سازه‌های تحقیق.....
۴۹۵.....	بخش پنجم: بررسی و تجزیه و تحلیل معادلات ساختاری سازه‌های تحقیق در تحلیل مسیر.....
۴۹۵.....	بخش ششم: آزمون فرضیه‌های تحقیق.....
۵۰۵.....	دلایل و نتیجه‌گیری.....
۵۰۶.....	نتایج و دلایل مهم.....
۵۰۸.....	پیشنادهایی به دانشگاه تهران.....
۵۱۲.....	پیشنادهایی برای مطالعه و پژوهش‌های آینده.....
۵۱۴.....	منابع و مآخذ.....

فهرست نگاره‌ها

صفحه	عنوان
فصل دوم	
نگاره شماره (۱) : مقیاس‌ها برای توسعه معنویت در محیط کار..... ۹۱	
نگاره شماره (۲) : معنویت با توجه به پارادایم‌های پنجگانه..... ۹۳	
نگاره شماره (۳) : پیش‌فرض‌های معنویت در کار..... ۱۰۰	
نگاره شماره (۴) : چارچوب سازماندهی پیشنهادی برای معنویت در کار..... ۱۰۷	
نگاره شماره (۵) : معنویت در محیط کار با توجه به سه سطح فردی، گروهی و سازمانی..... ۱۰۹	
نگاره شماره (۵/۱) : فرایندها و آسیب‌های مربوط به آن از نظر مزلو..... ۱۴۲	
نگاره شماره (۶) : تفاوت انگیزش کمبود با فراانگیزش..... ۱۴۳	
نگاره شماره (۷) : چهار موضع در مورد رشد شخصی در فرایند معنوی از نظر رُوان..... ۱۶۶	
نگاره شماره (۸) : مقایسه تطبیقی مدل‌های روانی معنوی با مدل انگیزش مبتنی بر معنویت..... ۱۷۱	
نگاره شماره (۹) : تفاوت در دیدگاه جهانی سلطه‌نگر و بوم‌شناسی ژرفانگر در رابطه با ارتباط انسان با طبیعت..... ۲۳۸	
نگاره شماره (۱۰) : کارآفرینی، حال آفرینی، خودآفرینی و جان آفرینی..... ۲۶۳	
نگاره شماره (۱۱) : مقایسه بین مدل‌های عمومی انگیزش در سازمان و مدل انگیزشی مبتنی بر معنویت کارکنان..... ۲۶۵	

فصل سوم

نگاره شماره (۱-۳) : فراوانی پرسش‌های تحقق بر اساس متغیرهای بیرونی، میانجی و درونی..... ۲۸۵	
نگاره شماره (۲-۳) : رده‌بندی روش‌های استخراج عامل‌ها برحسب ویژگی اکتشافی – تأییدی و توصیفی – استنباطی بودن تحلیل‌ها..... ۳۰۱	

فصل چهارم

- نگاره شماره (۴-۱-۱): جنسیت نمونه‌ی مورد مطالعه ۳۰۹
- نگاره شماره (۴-۱-۲): فراوانی و درصد سن‌های نمونه‌ی مورد مطالعه ۳۱۰
- نگاره شماره (۴-۱-۳): فراوانی و درصد وضعیت تأهل نمونه‌ی مورد مطالعه ۳۱۲
- نگاره شماره (۴-۱-۴): فراوانی و درصد وضعیت استخدامی کارکنان نمونه‌ی مورد مطالعه .. ۳۱۴
- نگاره شماره (۴-۱-۵): فراوانی و درصد وضعیت مذهب در نمونه‌ی مورد مطالعه ۳۱۵
- نگاره شماره (۴-۱-۶): فراوانی و درصد توصیفی وضعیت سابقه‌ی خدمت در نمونه‌ی مورد مطالعه ۳۱۶
- نگاره شماره (۴-۱-۷): فراوانی و درصد توصیفی وضعیت رتبه‌ی اساتید در نمونه‌ی مورد مطالعه ۳۱۸
- نگاره شماره (۴-۱-۸): فراوانی و درصد توصیفی عضویت یا فعالیت نمونه‌ی مورد مطالعه در یکی از سازمان‌های غیررسمی ۳۱۹
- نگاره شماره (۴-۱-۹): فراوانی و درصد توصیفی محل خدمت نمونه‌ی مورد مطالعه ... ۳۲۱
- نگاره‌های شماره (۲-۱-۲) تا (۲-۱-۱۸): مقادیر استاندارد شده و مقادیر t شاخص‌ها و نشان‌گرهای مدل اولیه‌ی تحقیق ۳۲۸-۳۴۰
- نگاره شماره (۲-۱-۱۹): خلاصه مقادیر استاندارد شده و مقادیر t شاخص‌ها و نشان‌گرهای مدل اولیه‌ی تحقیق ۳۴۱
- نگاره‌های شماره (۳-۲-۳) تا (۳-۲-۱۸): مقادیر استاندارد شده و مقادیر t شاخص‌ها و نشان‌گرهای مدل نهایی تحقیق ۳۵۰-۳۶۳
- نگاره شماره (۳-۲-۱۹): خلاصه‌ی اطلاعات مقادیر استاندارد شده و مقادیر t شاخص‌ها و نشان‌گرهای مدل نهایی تحقیق ۳۶۵
- نگاره‌های شماره (۴-۳-۱) تا (۴-۳-۲۲): نتایج آزمون کمولوگراف - اسمیرنوف ۲۴ سازه‌ی تحقیق ۳۶۸-۳۹۸

نگاره‌های شماره (۵-۱) تا (۵-۵) : تجزیه و تحلیل معادله ساختاری در تحلیل مسیر
 متغیرهای بیرونی، میانجی و درونی در مدل اولیه‌ی تحقیق ۴۱۹-۴۱۲

نگاره‌های شماره (۵-۳-۱) تا (۵-۳-۴) : تجزیه و تحلیل معادلات ساختاری در تحلیل
 مسیر متغیرهای میانجی، بیرونی و درونی مدل نهایی تحقیق ۴۳۸-۴۳۱

نگاره‌های شماره (۴-۶-۱) تا (۴-۶-۲۴) : نتایج آزمون‌های تحلیل مسیر ۲۴ فرضیه‌ی
 تحقیق ۴۶۶-۴۴۳

فصل پنجم

نگاره شماره (۱) : خلاصه مقادیر استاندارد شده‌ی شاخص‌ها و نشان‌گرهای مدل اولیه‌ی
 تحقیق ۴۸۳

نگاره شماره (۲) خلاصه اطلاعات مقادیر استاندارد شده و مقادیر t شاخص‌ها و
 نشان‌گرهای مدل نهایی ۴۸۶

نگاره شماره (۳) خلاصه اطلاعات مقادیر استاندارد شده و مقادیر t در تحلیل مسیر
 متغیرهای بیرونی، میانجی و درونی در مدل اولیه ۴۸۹

نگاره شماره (۴) : خلاصه اطلاعات مقادیر استاندارد شده و مقادیر t در تحلیل مسیر
 متغیرهای بیرونی، میانجی و درونی در مدل نهایی ۴۹۲

نگاره شماره (۵) : نتایج آزمون تحلیل مسیر ۲۴ فرضیه‌ی تحقیق ۴۹۵